

Wim Duijst
De engel
van
Spakenburg

roman

Wim Duijst

DE ENGEL VAN SPAKENBURG

Personen en gebeurtenissen in dit boek zijn door de auteur bedacht, of veranderd en ondergeschikt gemaakt aan het verhaal. Enige gelijk-nis met bestaande – overleden of nog in leven zijnde – personen berust op puur toeval.

Godsdienst hing zwaar tegen de hanenbalken

GERRIT ACHTERBERG

1

WIE ER BEGONNEN WAS WIST HIJ NIET MEER, MISSCHIEN WEL zijn vader, maar op een avond ging het over een vrouw. Het was mei, de grote schoonmaak was net achter de rug. In het hele huis rook het naar boenwas en groene zeep.

Ze zaten in de keuken. Zijn vader was verdiept in de krant en zijn moeder breide aan een sok. Zelf las hij in *Panokko en de wildernis*.

Zijn moeder was vandaag gewoon. Haar dikke, zwarte haar glom. Niemand in haar familie had zulk mooi haar. Hij vond haar lijken op de zigeunerin die bij Singemeut boven de schoorsteen hing. Volgens zijn vader was ze er één van de Spanjaard, maar dat bedoelde hij gekscherend.

‘Je weet hoe ik over haar denk’, hoorde hij zijn vader zeggen. ‘Waar moet je naartoe?’

‘Veenendaal’, zei zijn moeder.

‘Kan het niet verder weg?’

‘De week daarop gaan we weer.’

‘Véénendaal’, zei zijn vader en begon door de keuken te banjeren. ‘Wat komt daar voor een kwakzalver?’

‘Dat mag je niet zeggen.’

‘Ach kom. Die lui hebben niet eens een opleiding.’

‘Het gaat niet om geleerdheid’, zei zijn moeder fel en legde haar breiwerk neer. ‘Bekering, daar komt het op aan.’

‘Maakt zij je dat wijs?’

‘Zij heet Netta.’

‘Maakt zij je dat wijs?’ vroeg zijn vader weer.

‘Als je zo doorgaat, houd ik mijn mond.’

‘Voor mij is het allang duidelijk.’

‘Wat.’

‘Mengsje, hou toch op.’ Als zijn vader zijn moeder bij haar voornaam noemde was het mis. ‘Ik zie je gaandeweg veranderen. Hoe lang ben je al niet met mij mee naar de kerk geweest? Hoe ga je niet tekeer tegen de nieuwe bijbelvertaling? Hoe vaak zit je niet in de put?’

‘Daar heeft zij niks mee te maken.’

‘Wie dan?’

Met een ruk haalde zijn moeder de bol wol naar zich toe. ‘Op die nieuwe bijbelvertaling ben ik altijd al tegen geweest’, zei ze en ze pakte haar breiwerk weer op. ‘Van de moordenaar aan het kruis maken ze een dief. En aan Genesis 1 beginnen ze ook al te morrelen. Naar zo’n kerk ga ik niet graag.’

‘Jarenlang ben je erheen gegaan terwijl er uit de nieuwe vertaling werd voorgelezen,’ zei zijn vader, ‘en nooit heb je er wat van gezegd. En nu je weer met die Netta omgaat, deugt er ineens niks meer van. Ik wou dat dat wijf daar in Hoornaar was blijven wonen.’ Hij ging op het aanrecht zitten.

Zijn moeder zweeg.

‘Zonde,’ ging zijn vader verder, ‘daar gaat het bij die lui om. O wat zijn we slecht.’ Dat laatste zei hij overdreven huilerig. ‘En o, wat zijn we schuldig. Maar verlossing ho maar.’

‘Een mens zal toch eerst aan zijn zonden ontdekt moeten worden’, zei zijn moeder zacht. ‘En reken maar dat hij daar diep voor door het stof moet.’

‘Nooit heb ik je zo horen praten’, zei zijn vader.

Zijn moeder zette een elleboog op tafel en hield haar ene hand als een dakje tegen haar hoofd. Bij haar oksels zaten zweetplekken.

‘En dat soort praat...’

‘Hou op’, viel zijn moeder uit. ‘En zit niet met die grote schoenen van je tegen het aanrechtkastje te bonken. Straks kan ik weer aan de schoonmaak. Ga op je stoel zitten.’

Zijn vader wipte van het aanrecht. Hij was lenig als een kat. Iedere woensdagavond deed hij atletiek. Vorig jaar was hij eerste geworden met hardlopen. RUURD WIJTMAN NUMMER ÉÉN, stond er met koeienletters in de *Bunschoter Bode*.

‘Dat soort praat steekt zij nou tegen jou af,’ ging zijn vader verder, ‘en daar raak jij steeds dieper van in de put.’

‘Je kent haar niet eens.’

‘Na drie woorden wist ik al wat voor vlees ik in de kuip had.’

‘Ze leeft dicht bij de Heere.’

‘Ze is geschift.’

Verschrikt keek zijn moeder op. Haar gezicht was bleek. Haar viel uit haar knot. ‘Ik vind het verschrikkelijk dat je zo over haar praat’, zei ze. ‘Maar het allerergste vind ik nog dat je op die manier over de waarheid spreekt.’

‘Het is geen waarheid. Het is een leugen. Een verzinsel van gestoorde mensen, meer niet.’

‘Vréselijk’, zei zijn moeder.

Vanuit de vensterbank klonk het zenuwachtig tikken van de klok. Normaal gesproken had zijn moeder allang gezegd dat hij naar bed moest, nu leek ze de tijd vergeten. Ze pakte de kopjes van de tafel en zette ze op het aanrecht. Met een doek wreef ze over de plek waar zijn vaders schoenen het aanrechtdeurtje hadden geraakt. Nog meer haar viel uit haar knot. Ze kwam overeind en maakte voor de spiegel een nieuwe.

‘Wat ik net zei...’ begon zijn vader.

‘Ik praat niet meer met jou. Niet meer hierover.’

‘Ik heb me misschien...’

‘Neel!’

Zijn vader ging weer op zijn stoel zitten en verborg zich achter zijn krant. In de kamer sloeg de pendule.

Terwijl hij toekeek hoe zijn moeder haar haar op orde bracht, bedacht hij dat hij haar al heel lang niet meer voor de spiegel had zien staan. Dat was toen ze net in burger was wel anders. Uren kon ze met haar haar bezig zijn: los, opkammen, toch maar los. En op zaterdagmiddag, als ze naar de markt ging, deed ze lippenstift op. Geboeid keek hij dan toe hoe ze met de stift over haar lippen ging, langzaam en geconcentreerd, eerst boven en dan onder, haar mond wijd open als bij de tandarts. Na haar lippen kwam de rest van haar gezicht aan de beurt. Met een zacht fluwelen sponsje, dat ze eerst door een poederdoos haalde, ging ze over haar voorhoofd en wangen.

‘Sjoerd, jongen, ga eens gauw naar bed’, zei ze en keek naar de klok. ‘Morgen moet je weer vroeg op.’

Zonder mokken ging hij naar boven.

TOEN LOULOU VAN MOORSELAAR DE KAMER BINNENKWAM zag ze dat haar vader haastig iets in de binnenzak van zijn colbert stopte. Hij leunde achterover en begon met zijn vingers op de tafel te trommelen. Een koele wind waaide door het omhooggeschoven raam naar binnen.

‘Vader, waarom ga je niet buiten zitten?’ vroeg ze. ‘Het is heerlijk weer. Ik denk zelfs dat ik nog een blokje om ga. En wat is het hier donker...’ Ze knipte een schemerlamp aan.

‘Een blokje om ga?’ mopperde hij. ‘Nu nog?’

‘Waarom niet? Ze zullen me heus niet aanranden.’ Op blote voeten en met haar handen in haar zij ging ze voor hem staan. Haar krullen gooide ze naar achteren.

‘Heb je alweer een nieuwe jurk?’ vroeg hij.

Ze spreidde haar armen, draaide een pirouette. ‘Hoe vind je hem?’

Hij zweeg.

‘Nou?’ drong ze aan.

‘Je kunt er niet omheen.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Zulke grote klaprozen. En zo bloot.’

Ze begon te lachen. Als een ballerina schoof ze een voet opzij, zodat de split openviel en haar bovenbeen tevoorschijn kwam. ‘Lekker toch’, zei ze.

Traag schudde hij zijn oude hoofd.

Heupwiegend liep ze naar de keuken om koffie te zetten. Tijdens het bonen malen vroeg ze zich af wat hij in zijn binnenzak gestopt kon hebben. Als hij sliep zou ze kijken. Ze zette kopjes en schoteltjes klaar en deed melk en suiker in zijn kopje. Intussen zong ze luidkeels en met lange uithalen *Ach vaderlief*. Weer terug in de kamer zag ze hoe hij stram en met een van pijn vertrokken gezicht naar zijn fauteuil naast de krantenbak liep.

‘Eigenlijk had je het zelf moeten zetten’, zei ze. ‘Zo word je steeds stijver. De dokter zei het ook. De volgende keer doe je het zelf, hoor.’

‘Tuttuttut’, suste hij.

‘Het is toch zeker zo.’ Ze zette de koffie voor hem neer.

‘Hier.’ Hij strekte een arm in haar richting.

Niet-begrijpend keek ze naar zijn vuist en kwam aarzelend een stap dichterbij.

‘Hier’, drong hij aan. ‘Omdat je zo goed voor me zorgt.’

In haar hand lagen twee verfrommelde tientjes.

‘Niet bij Peddel opmaken, hoor.’

‘Maar ik ben niet eens jarig’, riep ze uit.

‘Moet dat?’

Ze voelde zich net een verlegen schoolkind.

‘Wil je ze niet?’ vroeg hij.

‘Vader, nou moet je eens goed naar me luisteren.’ Ze streek de briefjes glad tegen haar heup. ‘Ik vind dit heel lief van je en ik zal het goed besteden, maar ik wil niet dat je dit nog eens doet. Ik ben teruggekomen omdat je mijn vader bent. Niet je werkster. Begrijp je dat?’

Zwijgend dronken ze koffie. *Ach vaderlief*, zong ze verder in haar hoofd. Ze had dat plaatje grijs gedraaid.

‘Over drie weken ben je wel jarig’, begon hij.

‘Ja’, zei ze.

‘Zesendertig word je alweer.’ Hij schommelde met zijn hoofd. ‘Ik weet nog als de dag van gisteren dat je geboren werd. Kind, wat waren we blij met je. Altijd maar denken dat het niet meer kon en dan... als een geschenk uit de hemel...’

‘Je hebt je koffie nog niet op.’

‘Een wonder was het. En zeker gezien je moeders leeftijd. Ik schat dat ze toen net zo oud was als jij nu bent.’

‘Eén jaar ouder. Tenminste...’ Ze telde op haar vingers. ‘Ja. Eén jaar ouder. Toch.’

‘Nou, kijk aan, er is nog hoop.’ Hij pakte een sigaar uit de doos op het tafeltje naast hem, tastte tussen de voorwerpen eromheen. Loulou haastte zich intussen naar de keuken.

‘Echt ideaal is het niet, maar het kan dus wel’, zei hij toen ze met een doosje lucifers terug kwam.

‘Wat?’

‘Op die leeftijd een kind krijgen. Voor het eerst.’

‘Zeker.’

‘Je zag het aan je moeder.’ Hij blies de lucifer uit en trok aan zijn sigaar. Dikke rookwolken vulden de kamer.

‘Ik denk toch dat ik het op zaterdag vier’, zei ze en zette haar kopje op tafel.

‘Wat?’
‘Mijn verjaardag. Dinsdag is niks.’
Geërgerd keek hij haar aan.
‘Wie zal ik eens uitnodigen?’ vroeg ze.
‘Hoe kan ik dat weten?’
‘Eefje komt in elk geval.’
‘Eefje?’
‘Je kent Eefje toch wel? Mijn vroegere buurvrouw! Uit de stad.’
Hij hees zichzelf een stukje omhoog. ‘Is die niet Rooms?’
Ze draaide met haar ogen. ‘Ja vader, Eefje is Rooms.’
‘Weet je al wat je wilt hebben?’
‘Nee.’
‘Ik wel.’
Verbaasd keek ze hem aan. ‘Wat dan? O nee, niks zeggen.’
Met een sprongetje stond ze bij hem, hurkte voor hem neer.
‘Je hebt me toch al wat gegeven? Trouwens, dat je er bént is een cadeau.’ Ze kuste zijn voorhoofd.
Hij zweeg, in verlegenheid gebracht.
‘Ik meen het, hoor.’ Speels tikte ze tegen zijn wang. ‘En nou ga ik ervandoor.’ Haastig stond ze op.
‘Lutje?’
In de deuropening draaide ze zich om. ‘Ik heet Loulou, vader!’
‘Ga es zitten.’
Ongeduldig keek ze naar de pendule. Met haar knieën tegen elkaar zakte ze neer op het puntje van haar stoel.
‘Komende winter...’ hij schraapte zijn keel, ‘...word ik negenenzeventig.’
‘Ja’, zei ze zacht.

‘Over hoeveel tijd ik nog beschik, weet Hij alleen,’ hij wees met een vinger naar het plafond, ‘maar veel kan het niet zijn.’

‘Jij wordt honderd’, zei ze. ‘Minstens.’

‘Er komt dus een moment dat ik er niet meer ben. En dan zit je hier. Alleen.’

Ze sloeg haar ene been over het andere, tekende denkbeeldige cirkels met haar voet.

‘Weet je dat ik het daar soms benauwd van krijg?’ Hij legde een hand tegen zijn borst. ‘Léttelijk benauwd?’

‘Hoe...’

‘Dan zit je hier’, onderbrak hij haar. ‘Zonder man, kinderen, broers of zusters, ooms en tantes... moederziel alleen. Je hebt niet eens neven en nichten. Ja, twee in Australië waar je niks aan hebt.’ Hij begon te hijgen. ‘Er bestaat niks ergers voor een vader dan het idee dat zijn kind alleen achterblijft. En zeker als hij er maar een heeft. Hij wil het gelukkig zien. Hij wil dat ze een man en kinderen heeft. Een doel. Een bestemming.’

‘Maar...’

‘Ik had op nageslacht gehoopt, Lutje.’ Indringend keek hij haar aan. ‘Al kreeg ik maar één kleinkind.’

‘Dan...’

‘En het had zo anders kunnen gaan. Als je zestien jaar geleden met een gewone man was getrouwd en niet met die Spanjaard...’

‘Vader!’ Het zweet brak haar aan alle kanten uit. ‘Hoe kun je daar nu over beginnen!’

‘Ik bedoel het niet verkeerd.’

‘Net nu ik mijn zaken weer op orde begin te krijgen.’

‘Dat weet ik en daar ben ik ook blij om, maar...’
‘Weet je niks beters?’
‘Een mens moet vooruit kijken.’ Driftig trok hij aan zijn si-
gaar. ‘Altijd en onder alle omstandigheden.’
Met grote ogen keek ze hem aan.
‘Ik maak me zorgen om je’, ging hij verder. ‘Zozeer zelfs
dat ik er wakker van lig. En dan heb ik het niet eens over de
winkel.’
‘Alsjeblieft, laten we hier over ophouden.’
‘Alleen is maar alleen, kind.’
‘Alsof je dat met een man niet bent.’ Ze stond op en gooide
haar krullen naar achteren.
‘Ze zijn niet allemaal hetzelfde.’
‘Ik hoef er geen meer. Nooit meer. En nu ga ik echt.’
‘Ik heb een advertentie voor je gezet.’
Ze greep naar haar hart, staarde hem aan.
‘Dat wil zeggen: ik heb er een geschreven. Hij moet nog op
de bus.’
‘O Heer.’ Ze pakte de kerkbode van tafel en waaide zichzelf
koelte toe. ‘Een advertentie gezet?’ herhaalde ze. ‘Voor mij?
Wat heb je daar dan in gezet?’ Als een gekooid dier begon ze
heen en weer te lopen. ‘Ik wil hem lezen. Nu.’
‘Rustig maar’, zei hij en haalde een envelop uit zijn bin-
nenzak.
Met trillende vingers scheurde ze het papier open, haar
ogen schoten als vissen over de regels heen en weer. *Net-
te vrouw, 36 jaar, Nederlands Hervormd op gereformeerde
grondslag en woonachtig in het midden des lands zoekt rusti-
ge en betrouwbare man. Kinderen geen bezwaar.*
‘Eerlijk gezegd wilde ik het je niet vertellen,’ zei hij, ‘maar...’

‘Nou ja. Dit... Zoiets... Jij zit gewoon mijn leven te regelen’, barstte ze los. ‘Wat denk jij wel?’ Ze maakte van de advertentie een prop, smeed die voor zijn voeten.

‘Je kunt het toch proberen?’

‘Ik wil het niet’, schreeuwde ze.

‘Ook niet met een Hollandse man?’

‘Nee!’

‘Je laat er een paar komen en dan zie je wel.’

‘En jij zeker meebeslissen.’ Luid puffend en blazend waaide ze zichzelf met beide handen koelte toe. ‘Ik zie me daar al zitten.’

‘Je weet nooit wat er op je pad kan komen. En is het niks, dan is het niks.’

‘Vader!’ Ze rechtte haar rug en keek hem strak aan. ‘Ik doe hier niet aan mee. Ik regel zelf mijn leven.’

Met zijn kiezen op elkaar geklemd boog hij naar voren, graaide de prop van de grond en liep ermee naar de prullenbak.

Zonder te groeten verliet ze het huis.